

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

БАРНА СТЕПАН СТЕПАНОВИЧ

УДК 330.341.1:658.589:620(043)

УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Тернопіль – 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Західноукраїнському національному університеті Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор, заслужений економіст України
Брич Василь Ярославович,
Західноукраїнський національний університет,
директор навчально-наукового інституту інноваційних освітніх технологій.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Гораль Ліліана Тарасівна,
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу,
проректор з науково-педагогічної роботи;

кандидат економічних наук, доцент
Дорошкевич Катерина Олегівна,
Національний університет «Львівська політехніка»,
доцент кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва.

Захист відбудеться «22» грудня 2020 р. о 14.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.082.03 у Західноукраїнському національному університеті за адресою: 46009 м. Тернопіль, вул. Львівська, 11а, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Західноукраїнського національного університету за адресою: 46009 м. Тернопіль, вул. Бережанська, 4.

Автореферат розісланий «20» листопада 2020 р.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
к. е. н., доцент**

І. Я. Омецінська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Підвищення конкуренції на ринку, утвердження позиціонування підприємства зумовили розгляд інноваційного розвитку як особливого об'єкта управління. Основна його специфіка полягає в необхідності поєднання організаційних та ресурсних можливостей, а також стратегічних пріоритетів суб'єкта господарювання з урахуванням макро- та мезоекономічних чинників розвитку суспільних відносин. Така особливість чітко проявила себе саме тоді, коли відбулося вагоме загострення конкурентної боротьби на ринку ресурсів в кінці ХХ століття, що відобразило не лише геополітичні проблеми суспільства, але й змусило активних суб'єктів ринку зосередитись на постійному пошуку виходу із критичної ситуації. Саме інновації у технологіях і процесах, враховуючи економічну доцільність та необхідність, стали важливим фактором підвищення ефективності функціонування підприємств.

Розвиток цифрових технологій, формування віртуального бізнес-середовища збільшили різноманіття каналів взаємодії зі споживачами. Утвердження такої тенденції економічного розвитку підприємств енергетичного сектору економіки зумовило доцільність застосування інноваційного підходу до організації системи управління. Крім того, прагнення зміцнити свої конкурентні позиції на ринку супроводжується необхідністю поглибленого розуміння сутності інноваційного потенціалу підприємства.

Управління інноваційною діяльністю підприємств, впровадження інновацій, оцінки інноваційного потенціалу суб'єктів господарювання досліджували у своїх працях В. Брич, О. Бобровська, К. Вергал, М. Войнаренко, В. Вострякова, Л. Гораль, В. Гринчуцький, А. Гулей, К. Дорошкевич, Т. Дудар, П. Друкер, Я. Крупка, Т. Лепейко, А. Івасенко, С. Ілляшенко, П. Микитюк, М. Олейнікова, М. Пархомець, М. Рогоза, Б. Санто, Б. Твісс, Й. Шумпетер, А. Череп та ін.

Незважаючи на достатньо широке розкриття проблем управління інноваційним розвитком, інноваційна діяльність на підприємстві розглядається у контексті організації та здійснення наукових досліджень, впровадженні інноваційних технологій у бізнес-процеси на засадах оптимізації наявних ресурсів. Водночас зміцнення конкурентоспроможності на ринку передбачає забезпечення системного і безперервного процесу інноваційного розвитку підприємства. Впровадження інновацій має бути направлене на досягнення стратегічних цілей підприємства. Як наслідок, необхідність застосування управлінських підходів до забезпечення інноваційного розвитку підприємства обумовило актуальність теми, окреслення мети, завдань та основних напрямів дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Тернопільського національного економічного університету, в рамках держбюджетної теми «Механізм розбудови ринку енергосервісу в контексті підвищення енергоефективності національної економіки, енергетичної та екологічної безпеки України» (державний реєстраційний номер 0120U102053),

де автором сформовано доміанти взаємодії ринкових механізмів та регуляторної політики на ринку енергосервісу в контексті оптимального вибору між регулюванням і конкуренцією; госпдоговірних тем: «Розробка методів проектного управління інноваційним розвитком енергетичних систем» (державний реєстраційний номер 0112U007887), де автором визначено стратегічні пріоритети інноваційного розвитку електроенергетики; «Інвестиційне забезпечення регіонального енергетичного ринку» (державний реєстраційний номер 0114U006470), де автором запропоновано концептуальну модель інвестиційної діяльності в енергетичній галузі; «Удосконалення інноваційного менеджменту на підприємстві енергетичного сектору» (державний реєстраційний номер 0120U102951), у рамках виконання якої запропоновано шляхи оптимізації діяльності енергетичних підприємств в умовах невизначеності; «Розробка дорожньої карти для розвитку екологічно безпечного підприємництва, кліматичних інновацій і «зеленої» економіки» (державний реєстраційний номер 0120U102947), де автором розроблено методику оцінки рівня інноваційного розвитку енергетичних підприємств, яка базується на використанні інтегрального показника.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розроблення теоретико-методичних засад управління інноваційним розвитком підприємства та надання практичних рекомендацій щодо їхнього впровадження.

Досягнення визначеної мети зумовило постановку та вирішення таких **завдань**:

- визначити сутність інноваційного розвитку підприємства як безперервного процесу акумуляції ресурсного потенціалу;
- обґрунтувати зміст категорії «інноваційний потенціал»;
- визначити сутність та ключові елементи концепції управління інноваційним розвитком підприємства;
- виокремити фактори інноваційного розвитку підприємства з метою уточнення факторного простору для побудови динамічних інтервальних моделей управління інноваційним розвитком;
- запропонувати механізм управління інноваційними рішеннями енергетичних підприємств в системі інноваційного менеджменту;
- застосувати математичне моделювання на засадах інтервального аналізу даних для розвитку й удосконалення системи інноваційного менеджменту;
- розробити інструментарій для впровадження стратегії інноваційного розвитку енергетичних підприємств на основі динамічних інтервальних моделей управління інноваційним розвитком підприємств;
- синтезувати інтегральний показник рівня інноваційного розвитку енергетичних підприємств на основі оптимізованого факторного простору формування інноваційної політики;
- розробити методику оцінки рівня інноваційного розвитку енергетичних підприємств, яка базується на використанні інтегрального показника.

Об'єктом дослідження є процеси управління інноваційним розвитком підприємства.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методичних засад та практичних аспектів удосконалення управління інноваційним розвитком підприємств енергетичного сектору економіки.

Методи дослідження. Теоретичну та методологічну базу дисертаційної роботи становить система методів наукового пізнання, наукові праці вчених-економістів у напрямку інноваційного розвитку підприємств. З метою вирішення поставлених завдань у дисертаційній роботі використано такі загальнонаукові і спеціальні методи: історико-логічний (під час дослідження еволюції теоретичної сутності інновацій); методи факторного аналізу, зокрема методи кореляційно-регресійного аналізу (для аналізу факторного простору формування рівня інноваційного розвитку енергетичних підприємств); методи математичного моделювання на основі теоретико-множинного (інтервального) підходу (для побудови математичних динамічних моделей прогнозу фінансового стану підприємства на основі управління його інноваційним розвитком); методи аналізу даних, зокрема метод головних компонент (для оптимізації факторного простору при побудові інтегрального показника рівня інноваційного розвитку енергетичних підприємств).

Інформаційною базою дослідження є наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених з питань управління інноваційною діяльністю підприємств, забезпечення інноваційного розвитку, діюча нормативно-правова база України, дані звітності енергетичних підприємств, інтернет-ресурси.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у розробці теоретико-методичних засад управління інноваційним розвитком підприємства та поданні практичних рекомендацій щодо удосконалення управлінського механізму інноваційного розвитку підприємства.

У процесі дослідження автором було одержано такі найбільш суттєві наукові результати, що виносяться на захист та характеризують новизну роботи:

удосконалено:

– визначення сутності інноваційного розвитку підприємства як безперервного процесу акумуляції ресурсного потенціалу на усіх рівнях управління для досягнення унікального економічного результату, що проявляє себе у соціально-економічному розвитку країни в цілому, окремого регіону та підприємства. Це дозволило врахувати рівень інноваційного потенціалу підприємства у розрізі економічного, соціального та екологічного ефектів;

– обґрунтування змісту категорії «інноваційний потенціал» підприємства через аргументоване розмежування понять «управлінська стратегія інноваційної діяльності підприємства» та «інноваційна управлінська стратегія підприємства», що дозволило концептуально визначити місію, цілі, мету та завдання системи інноваційного менеджменту підприємства енергетичного сектору економіки України;

– управлінський механізм системи інноваційного менеджменту підприємств із використанням математичних моделей динаміки стану фінансової діяльності енергетичних підприємств на основі управління рівнем інноваційного розвитку, що забезпечить ефективне управління інноваційними рішеннями для реалізації енергетичного потенціалу підприємства;

– методика оцінки рівня інноваційного розвитку енергетичних підприємств, яка базується на використанні інтегрального показника, що уможливорює оцінку та рейтингування рівня інвестиційного розвитку енергетичних підприємств для формування інноваційних програм в системі інноваційного менеджменту;

набули подальшого розвитку:

– науково-прикладні аспекти застосування методів кореляційно-регресійного аналізу з метою уточнення факторного простору для побудови динамічних інтервальних моделей управління інноваційним розвитком підприємств енергетичного ринку, які дали змогу виявити корельованість фінансового стану підприємств у показниках результатів фінансової діяльності та його інноваційного розвитку у вигляді загального коефіцієнта інноваційного розвитку;

– підходи до розробки концепції інноваційного розвитку енергетичних підприємств, що базуються на поєднанні складових, за допомогою яких вона отримує здатність забезпечувати умови для формування системи управління, яка погоджує мету, принципи, функції, методи та інструменти, а також раціональні реакції на запити зовнішнього середовища щодо інновацій в енергетиці, що дозволить через інноваційний розвиток поступово охопити найновіші розробки у сфері енергоощадності й інтегруватися в усі підсистеми управління енергетичних підприємств;

– наукові підходи до математичного моделювання із застосуванням інтервального аналізу даних для розвитку й удосконалення системи інноваційного менеджменту з метою ефективного управління інноваційними рішеннями, що пов'язані зі збутом енергоресурсів та наданням послуг організаціям та населенню;

– інструментарій для впровадження стратегії інноваційного розвитку енергетичних підприємств на основі динамічних інтервальних моделей управління інноваційним розвитком підприємств, які дозволять обґрунтувати управлінські рішення та уможливлять прогнозування впливу системи факторів інноваційного розвитку на фінансовий стан підприємства;

– методи побудови інтегрального показника рівня інноваційного розвитку енергетичних підприємств на основі оптимізації факторного простору, який формує інноваційну політику підприємства та враховує його причинно-наслідкові зв'язки. Це уможливило його використання для моделювання впливу рівня інновацій на фінансову діяльність енергетичних підприємств, а також дослідження стану інноваційного розвитку енергетичних підприємств регіону.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що теоретичні і прикладні положення та висновки реалізовано шляхом впровадження удосконаленого управлінського механізму системи інноваційного менеджменту енергетичних підприємств із використанням математичних моделей динаміки стану їх фінансової діяльності на основі рівня інноваційного розвитку, а також надання практичних рекомендацій щодо управління інноваційним розвитком енергетичних підприємств, що дозволило підвищити ефективність функціонування енергетичної сфери України.

Окремі результати наукового дослідження використовуються у діяльності енергетичних підприємств, зокрема: методика оцінки рівня інноваційного розвитку енергетичного підприємства, яка базується на використанні інтегрального показника, інструментарій для впровадження стратегії інноваційного розвитку енергетичного підприємства на основі динамічних інтервальних моделей управління інноваційним розвитком підприємства використовується у діяльності ТОВ «Тернопільобленерго» (довідка № 4591/42 від 14.08.2020 р.); елементи концепції управління інноваційним розвитком підприємства, що є компонентом трансформації сфери енергетики, використовуються у діяльності ПрАТ «Львівобленерго» (довідка № 103-07-4445 від 18.08.2020 р.); механізм системи інноваційного менеджменту підприємств із використанням математичних моделей динаміки фінансової діяльності енергетичних підприємств на основі рівня інноваційного розвитку застосовується у діяльності ТОВ «ФОРА С» (довідка № 97 від 28.08.2020 р.).

Підходи до розробки концепції управління інноваційним розвитком енергосервісних підприємств, що дозволяє підвищити їх ефективне функціонування, використовуються в роботі Департаменту архітектури, містобудування, житлово-комунального господарства та енергозбереження Тернопільської обласної державної адміністрації (довідка № 01-09/654 від 18.08.2020 р.). Авторські пропозиції щодо інноваційного розвитку підприємств енергетичного ринку для розробки регіональних стратегічних програм враховуються у роботі Тернопільської обласної ради (довідка № 04-971 від 18.08.2020 р.).

Теоретичні, методичні та практичні розробки дисертаційної роботи використовуються в навчальному процесі Тернопільського національного економічного університету при викладанні дисциплін «Інвестиційний менеджмент», «Управління персоналом», «Енергетичний менеджмент», «Управління проектами», «Інноваційний менеджмент» (довідка № 126-26/772 від 23.06.2020 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є результатом самостійної наукової роботи здобувача, в якій викладено авторський підхід та практичні рекомендації щодо удосконалення управління інноваційним розвитком підприємств. Автором особисто розроблено наукові положення, висновки та пропозиції, що виносяться на захист. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, використано лише ті ідеї і положення, які належать дисертанту. Внесок автора у публікаціях, підготовлених у співавторстві, визначено окремо у списку праць.

Апробація матеріалів дослідження. Основні положення та результати дисертації доповідалися, обговорювалися та отримали схвальні відгуки на 7 міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема: «Сучасний рух науки» (2–3 грудня 2019 р., м. Дніпро), «Проблеми та перспективи сучасної науки та освіти» (25–26 грудня 2019 р., м. Львів), «Роль інновацій в трансформації образу сучасної науки» (27–28 грудня 2019 р., м. Київ), «Становлення нової економіки в сучасних умовах: особливості, напрями та пріоритети» (29 лютого 2020 р., м. Київ), «Економічні пріоритети країн в

умовах глобалізації» (24 березня 2020 р., м. Київ.), «Сучасний стан та перспективи розвитку економіки, обліку, фінансів та права» (26 березня 2020 р., м. Полтава), «Розвиток індустрії гостинності та міжнародного бізнесу: сучасний стан і перспективи» (22 травня 2020 р., м. Тернопіль); та Всеукраїнській науково-практичній конференції «Тенденції розвитку економіки у 2019 році: аналітичний та теоретико-методологічний аспекти» (7 грудня 2019 р., м. Одеса).

Публікації. Результати наукових досліджень опубліковано в 21 науковій праці (з них 12 у співавторстві) загальним обсягом 10,5 друк. арк. (особисто автору належить 6,8 друк. арк.), в тому числі: 8 статей у фахових виданнях України (загальним обсягом 4,9 друк. арк.); 3 статті у періодичних зарубіжних виданнях, дві з них включені до наукометричної бази Scopus (обсягом 2,4 друк. арк.); 1 стаття у зарубіжній колективній монографії (обсягом 0,8 друк. арк.); 9 праць апробаційного характеру (загальним обсягом 2,4 друк. арк.).

Структура і обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Основний текст дисертації становить 171 сторінку друкованого тексту. Робота містить 25 таблиць, 63 рисунки (з них 4 таблиці і 1 рисунок займають повну сторінку), 14 додатків на 25 сторінках. Список використаних джерел складається з 258 найменувань і розміщений на 28 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретичні засади управління інноваційним розвитком підприємства**» проведено теоретичне узагальнення концептуальних підходів до інноваційного розвитку як об'єкта управління підприємством і використання інноваційного потенціалу підприємства; визначено компоненти системи інноваційного менеджменту та її роль у економічному розвитку підприємства.

Встановлено неоднозначність у трактуванні поняття «інноваційний розвиток підприємства» з точки зору впровадження нових бізнес-процесів, врахування аспектів інтелектуальної власності. Доведено, що інновації на підприємстві розглядаються як результат, процес, продукт або послуга. Зокрема, нові споживчі товари, методи виробництва, транспортування – це інновації як результат. З огляду на циклічність розвитку обґрунтовано, що кожна попередня інновація є передумовою для кожної наступної, а кожна наступна є результатом попередньої. Як наслідок, інновація виступає і як передумова, і як результат одночасно (рис. 1). З цих позицій інновації у будь-якому напрямі дослідження економіки рекомендовано розглядати як елемент, невіддільний від рівневої градації, а, відповідно, подальше управління інноваціями – це виключно компонент, невід'ємний від макро-, мезо- та мікрорівнів.

Запропоновано авторське тлумачення сутності інновацій, як базового і єдино можливого компоненту розвитку макро-, мезо- та мікрорівнів економіки, що є результатом акумуляції ресурсного потенціалу економічних підсистем і періодичного генерування структурних моделей модернізації економічної системи. Представлено практичне розуміння акумуляції ресурсного потенціалу,

а саме науки, влади та бізнесу в цілях розвитку мезорівня економіки – окремих секторів економіки.

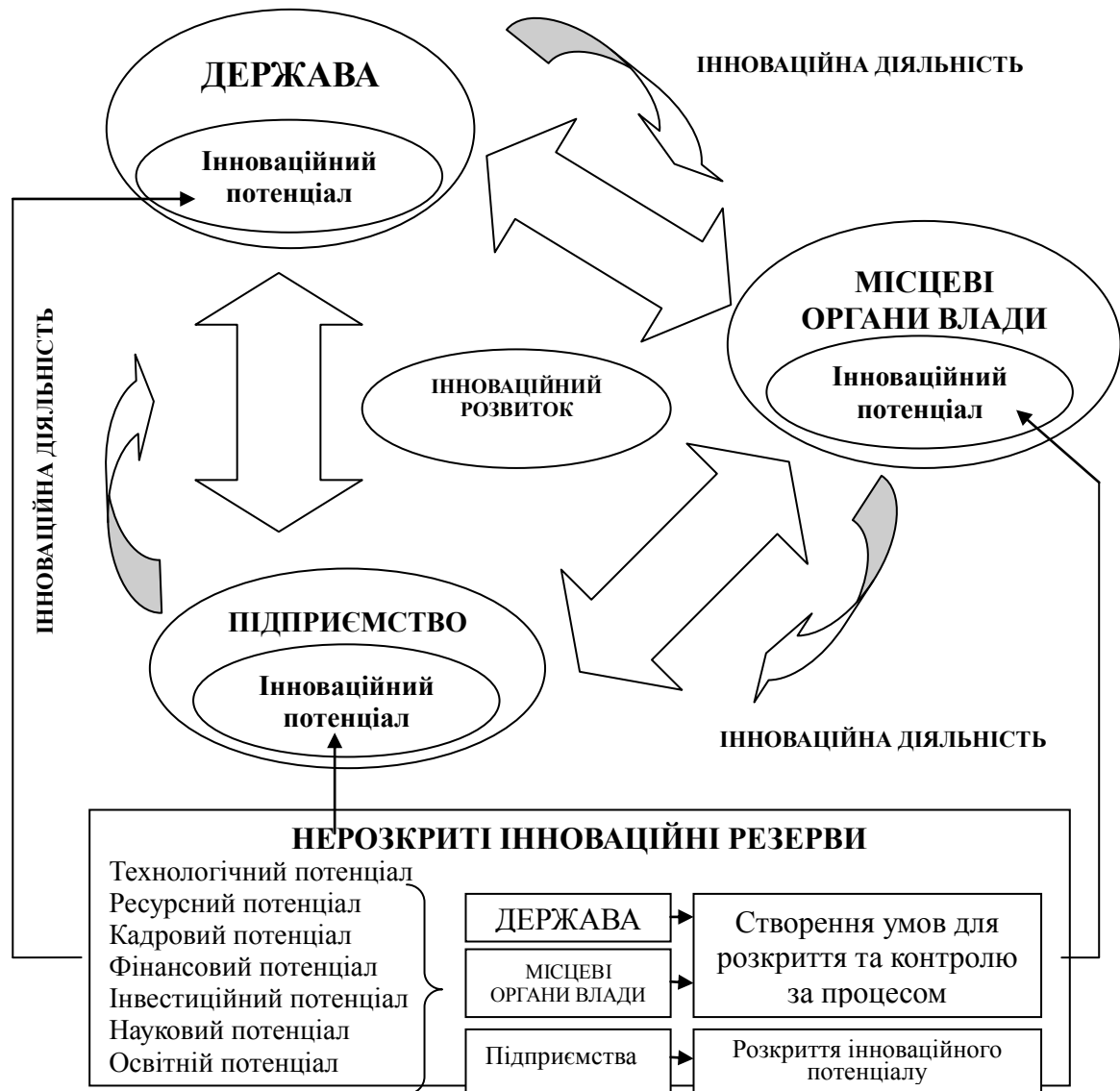

Рис. 1. Інновація (процес і результат) як об'єкт управління

З'ясовано, що інноваційний розвиток є важливим на всіх рівнях економіки, при чому на макрорівні відбувається виділення національних пріоритетів інноваційного розвитку та створення державної організаційно-економічної системи управління інноваційними процесами за структурою їх використання. На мезорівні передбачено формування системи інноваційної взаємодії бізнесу, держави, соціуму з урахуванням особливостей розвитку інноваційної діяльності в регіонах. У свою чергу, на мікрорівні рекомендовано створення ефективної системи управління інноваційним розвитком із залученням суб'єктів господарювання до активного пошуку унікальних ресурсів для досягнення оптимального результату. Запропоновано враховувати рівень інноваційного потенціалу, як особливої категорії у розрізі економічного, соціального та екологічного ефектів, а також розглядати її як відкриту управлінську підсистему, продуктивні результати якої дозволяють оптимізувати параметри розвитку будь-якого суб'єкта господарювання.

У роботі розмежовано поняття «інноваційна діяльність», «інноваційний розвиток» та «інноваційний потенціал». Для цього сформовано логічну модель, що розмежовує ці поняття: інноваційна діяльність – процес; інноваційний розвиток – результат; інноваційний потенціал – нерозкритий резерв; інноваційна привабливість – додатковий результат.

Як суб'єкт розглянуто активний елемент, що безпосередньо акумулює інноваційні ресурси, планує інноваційний розвиток, прогнозує основні його параметри та контролює результат – рівень інноваційного розвитку. Активним елементом у залежності від рівневої градації виступає держава, місцева влада та менеджмент підприємства. Ці активні елементи інноваційного потенціалу не можуть функціонувати відокремлено, з огляду на соціально-економічні процеси, які існують у суспільстві. Тобто, розкрити резерв інноваційного розвитку може лише відрегульований механізм взаємозв'язків активних елементів (рис. 2).

Рис. 2. Управлінський підхід до змісту поняття «інноваційний потенціал»

Запропоновано розмежувати поняття «управлінська стратегія інноваційної діяльності підприємства» (як відображення можливостей системи менеджменту інноваційного підприємства) та «інноваційна управлінська стратегія підприємства» (як джерело модернізації системи управління).

У другому розділі «**Особливості управління інноваційним розвитком енергетичних підприємств**» проведено оцінювання інноваційного розвитку підприємств України на прикладі обленерго, факторний аналіз інноваційного розвитку підприємств енергетичного ринку, здійснено моніторинг сучасних тенденцій інноваційного розвитку підприємств енергетики, виявлено проблеми інноваційного розвитку енергетичних підприємств.

У роботі встановлено динаміку планових та фактичних коефіцієнтів інноваційного розвитку підприємств енергетичного сектору економіки, що знаходяться у тренді зростання. Основне завдання менеджменту означених підприємств – зберегти цей тренд в рамках стабільності при зростаючому попиті на електроенергію та щорічному зростанні споживачів.

На основі інвестиційної програми підприємств та звіту про її виконання розраховано коефіцієнти для елементів інноваційного розвитку підприємств обленерго і як результат – загальний плановий і фактичний коефіцієнти інноваційного розвитку (табл. 1). У результаті розрахунку встановлено, що незважаючи на позитивну динаміку обсягів капітальних інвестицій у 2017 році, а саме його зростання майже на 25%, відбулося загальне зниження інноваційної активності підприємства. Крім того, фактичний показник інноваційного розвитку знизився по відношенню до планового показника на 8%.

Таблиця 1

Коефіцієнти інноваційного розвитку підприємств обленерго*

Підприємства обленерго	2016		2017		2018		2019	
	Планові показники	Фактичні показники	Планові показники	Фактичні показники	Планові показники	Фактичні показники	Планові показники	Фактичні показники
ВАТ "Тернопільобленерго"	0,83	0,85	0,72	0,64	0,73	0,81	0,86	0,93
ПрАТ "Львівобленерго"	0,41	0,74	0,67	0,49	0,45	0,45	0,47	0,48
АТ "Чернівціобленерго"	0,82	0,82	0,86	0,88	0,87	0,97	0,87	0,54
ПрАТ "Рівнеобленерго"	0,45	0,57	0,83	0,9	0,86	0,8	0,92	0,8
ПрАТ "Волиньобленерго"	0,22	0,89	0,61	0,61	0,51	0,51	0,94	0,82

*Примітка. Планові і фактичні коефіцієнти розраховано автором як сума коефіцієнтів реконструкції ліній електропередач, коефіцієнтів модернізації обліку електроенергії, коефіцієнтів реконструкції і модернізації програмних систем, коефіцієнтів оновлення засобів диспетчерсько-технологічного управління, коефіцієнтів модернізації засобів комп'ютеризації та програмного забезпечення та коефіцієнту оновлення обладнання, приладів та інструментів для випробування і ремонту.

Аргументовано, якщо брати до уваги, що споживання електричної енергії усіма категоріями споживачів зростає щороку, а середня тривалість експлуатації розподільчих мереж електроенергетичного сектору становить понад 40 років, досягаючи 60–80% рівня зносу, то, зважаючи на площу обслуговування та кількість споживачів, підприємства енергопостачання повинні зберігати показник інвестиційного розвитку на рівні 70–80%, а інколи і 90% від загального обсягу капітальних інвестицій.

З метою визначення результуючої ознаки, яка б слугувала індикатором успішної реалізації інноваційної діяльності, здійснено аналіз показників результатів фінансової діяльності, зокрема сукупний дохід та прибуток. В якості результуючої ознаки використано чистий фінансовий результат – прибуток.

Під час проведення досліджень на прикладі енергетичної компанії ПрАТ «Рівнеобленерго» виявлено, що факторні ознаки, які характеризують рівень капітальних інвестицій за відповідними напрямками у загальній структурі їх інвестиційної програми підприємства, володіють недостатніми кореляційно-регресійними характеристиками. У той же час, для факторної ознаки, яка відповідає загальному коефіцієнту інноваційного розвитку підприємства, одержано регресійні моделі з високою точністю.

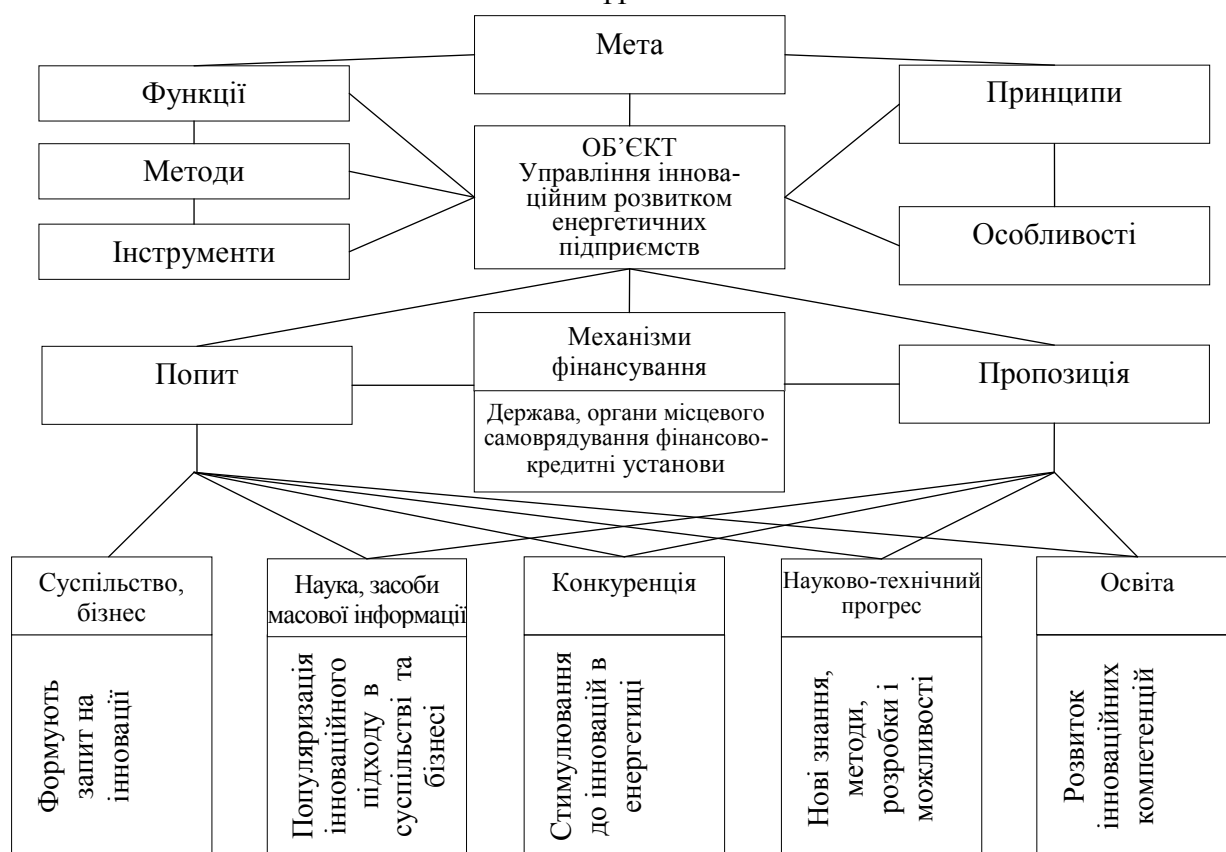
З метою оцінки питань щодо сучасного стану енергоринку загалом та з'ясування ключових проблем в системі управління інноваціями на енергетичних підприємствах у роботі представлено результати соціологічного дослідження, участь у якому взяли представники менеджменту 5 енергокомпаній України: ВАТ «Тернопільобленерго», ПрАТ «Львівобленерго»; АТ «Чернівціобленерго»; ПрАТ «Рівнеобленерго»; ПрАТ «Волиньобленерго». Встановлено, що управління інноваціями на енергетичних підприємствах супроводжується низкою бар'єрів, які, за результатами акумуляції відповідей опитаних експертів, визначено як екзогенні та ендогенні, перші з яких пов'язані з труднощами внутрішнього менеджменту. Виявлено, що відсутність усталеної стратегії управління енергетичним підприємством та неконсолідована позиція щодо спільного бачення досягнення кінцевого результату топ-менеджменту є визначальними і вимагають посиленої уваги для упередження накопичення управлінських конфліктів. Ще один недолік у системі внутрішнього менеджменту енергетичних підприємств – відсутність довгострокового планування діяльності.

Рівень компетентності працівників енергетичних підприємств опитаними експертами визнано як достатній, проте існує значний резерв для посилення освітнього потенціалу кадрового складу. Тому рекомендовано запровадження гармонійної системи навчання основам інноваційного менеджменту на постійній основі, як одного із ключових завдань керівництва енергетичних підприємств.

У роботі запропоновано класифікацію, яка визначає складові і процеси, що формують проблеми інноваційного розвитку енергетичних підприємств та дозволяють їх ідентифікувати. Зокрема, за етапами впровадження інновацій ідентифіковано проблеми на різних етапах інноваційного процесу. При цьому, на кожному із етапів для їх вирішення запропоновано застосовувати різні інструменти та підходи. Доведено, що ідентифікація проблем за об'єктами впровадження інновацій дозволяє сприяти їх вирішенню у сфері генерації, розподілу чи постачання електроенергії, а також обслуговування цих процесів.

У третьому розділі **«Механізм управління інноваційним розвитком енергетичних підприємств»** розроблено підходи до концепції управління інноваційним розвитком енергетичних підприємств, запропоновано динамічну модель управління інноваційним розвитком підприємств енергетичного ринку та методику оцінки рівня інвестиційного розвитку енергетичних підприємств на основі інтегрального показника.

На основі ідентифікації мети досліджуваних процесів, виявлення та обґрунтування сутності управління енергетичним підприємством, встановлення його принципів та особливостей, елементів управлінського впливу та їх погодження із попитом і пропозицією на ринку енергетичних послуг, які наведені в дисертації, сформовано цілісну концепцію управління інноваційним розвитком енергетичного підприємства (рис. 3).

Рис. 3. Концептуальна схема управління інноваційним розвитком енергетичного підприємства

У роботі встановлено, що важливим концептуальним положенням при визначенні рівня інноваційного розвитку енергетичних підприємств є реальна новизна технологічних та організаційних рішень. Імітація інновацій чи їх недостатня глибина в сучасних умовах є більш загрозовими, ніж їх відсутність. Це пов'язано із високим рівнем динамізму сфери енергоефективності. Щороку технології, які забезпечують зниження рівня споживання енергії, удосконалюються, і їх споживачі отримують реальну економію. Натомість ефект від використання технологій кількарічної давності постійно знижується. Аргументовано, що обов'язковою умовою інноваційного розвитку енергетичних підприємств, яка повинна пронизувати усю систему управління і гармонізувати її із зовнішнім середовищем, є використання цими підприємствами найновіших розробок у сфері енергоефективності. Наявний стан справ у галузі поки що не може забезпечити виконання цієї умови, проте саме це завдання повинно визначати пріоритетність усіх інших дій.

Для побудови інструментарію системи управління інноваційним розвитком підприємств енергетичного ринку у роботі запропоновано математичне моделювання. Зокрема, одним із найбільш ефективних підходів визнано теоретико-множинний (інтервальний) підхід, в межах якого моделі містять параметри та змінні, представлені у вигляді інтервалів гарантованих чи допустимих значень. Одержано динамічні моделі для управління інноваційним розвитком підприємств енергетичного сектору економіки, а саме: ПрАТ

«Тернопільобленерго», ПрАТ «Львівобленерго», АТ «Чернівціобленерго», ПрАТ «Рівнеобленерго» та ПрАТ «Волиньобленерго»:

$$\begin{cases} [GP_1] = \alpha_0 + \alpha_1 \cdot GP_0 + \beta \cdot f(u_1) \\ [GP_2] = \alpha_0 + \alpha_1 \cdot GP_1 + \beta \cdot f(u_2) \\ [GP_3] = \alpha_0 + \alpha_1 \cdot GP_2 + \beta \cdot f(u_3) \\ [GP_4] = \alpha_0 + \alpha_1 \cdot GP_3 + \beta \cdot f(u_4) \end{cases} \quad (1)$$

де $[GP_{n+1}]$ – значення модельованого індикатора фінансового стану (валовий прибуток) в $(n+1)$ -му ряді динаміки та GP_n – значення індикатора фінансового стану (валовий прибуток) в n -му ряді динаміки, u_{n+1} – фактори впливу (управління) на індикатор фінансового стану (валовий прибуток), α_0, α_1 – коефіцієнти моделі, $\vec{\beta}$ – вектор невідомих коефіцієнтів базисних функцій фактора управління фінансовим станом підприємства.

Встановлено, що застосування моделей дозволяє здійснити прогнозування фінансового стану підприємства на основі управлінських рішень за інноваційними витратами, що забезпечує формування системи інноваційного менеджменту. Її можна розглядати і як окремий управлінський механізм в системі інноваційного менеджменту.

Для реалізації методики оцінки інноваційного розвитку енергетичних підприємств використано підхід, що базується на побудові інтегрального показника. Інтегральним показником (ID) визначено суму n головних компонент, які забезпечують високий кумулятивний відсоток загальної дисперсії факторного простору процесу енергопостачання:

$$ID = \sum_{i=1}^n K_i, \quad (2)$$

де K_i – головна компонента, що розраховується за формулою:

$$K_i = \sum_{j=1}^m W_j \cdot Z_j \quad (3)$$

де W_j – елементи власних векторів кореляційної матриці на основі факторів, Z_j – узагальнене значення фактора, що визначається за формулою:

$$Z_j = \frac{X_j - \bar{X}_j}{\sigma_j}, \quad (4)$$

де X_j – значення j -го фактора, $\bar{X}_j$ – середнє значення j -го фактора, σ_j – середньоквадратичне відхилення.

Інтегральний показник дозволив здійснити оцінку та порівняння (рейтингування) інвестиційного розвитку енергетичних підприємств за певний період. Встановлено, що для побудови інтегрального показника існує багато методів факторного аналізу. Доведено, що перевагу перед звичайними методами факторного аналізу має метод головних компонент. Встановлено, що методика,

яка базується на методі головних компонент, надає ряд переваг: відноситься до методів машинного навчання, має чітке математичне обґрунтування; дозволяє отримати інтегральний показник рівня інноваційного розвитку, що враховує причинно-наслідкові зв'язки між факторами, які формують інноваційну політику компанії; інтегральний показник рівня інноваційного розвитку може використовуватися для моделювання впливу рівня інновацій на фінансову діяльність енергетичних компаній, а також для дослідження стану їх інноваційного розвитку.

ВИСНОВКИ

У роботі здійснено теоретичне узагальнення і запропоновано нове вирішення наукового завдання, що полягає в розробленні теоретико-методичних засад управління інноваційним розвитком підприємства та наданні практичних рекомендацій щодо його удосконалення. Основні науково-практичні результати представлено у таких висновках:

1. Інноваційний розвиток – це особливий об'єкт управління, оскільки потребує об'єднання ресурсних можливостей усіх економічних рівнів і акумуляції зусиль на досягнення унікальних результатів. Каталізаторами інноваційних процесів на мікрорівні є потреби споживача, а людиноцентричні підходи характеризують першопричиною інновацій виключно людину як інноватора за своєю природою. Аналіз основних положень та теоретичних підходів до визначення сутності інновацій та змісту процесів інноваційного розвитку дозволив синтезувати авторську позицію і визначити інноваційний розвиток підприємства як безперервний процес акумуляції ресурсного потенціалу підприємства для досягнення унікального результату, що проявляє себе в новітніх продуктах, послугах або реалізації певних процесів.

2. Важливим елементом стратегії розвитку підприємства є інноваційний потенціал, який розглядається в основних наукових підходах до таких проблем, як ресурси, джерело розвитку, конкурентоспроможність та результат. Це дало можливість розмежувати такі категорії, як інноваційна діяльність – процес, інноваційний розвиток – результат та інноваційний потенціал – нерозкритий резерв.

У контексті стратегічного розвитку необхідно виокремити два різних підходи: по-перше, це відображення можливостей системи менеджменту інноваційного підприємства, тобто «управлінська стратегія інноваційної діяльності підприємства», по-друге, – джерело модернізації системи управління, як «інноваційна управлінська стратегія підприємства». Така градація дозволила конкретизувати визначення місця і ролі інноваційного потенціалу у стратегічному розвитку підприємства.

3. Формування та функціонування системи інноваційного менеджменту підприємства, як основного елементу управлінської системи, сприяє акумуляції інноваційних ресурсів для нарощення інноваційного потенціалу та інноваційного розвитку підприємства. Метою системи інноваційного менеджменту є оперативність реагування на періодичні інноваційні трансформації з урахуванням циклічності суспільного розвитку та орієнтацією

на нові економічні результати. Реалізація означеної мети можлива через виконання ряду важливих комплексних завдань. Для підприємств енергетичної сфери ці завдання полягають у: впровадженні новітніх методик та алгоритмів аналізу процесів енергозабезпечення й оцінки енергоефективності; підвищенні результативності досліджень функціонування систем енергопостачання; вдосконаленні кадрової складової; підвищенні ефективності експлуатації обладнання енергокомпаній; оновленні та модернізації матеріально-технічного забезпечення енергопостачання й енерговикористання.

4. При аналізі інноваційного розвитку підприємств енергосфери доцільно зосередити увагу на планових і фактичних показниках капітальних інвестицій в оновлення, реконструкцію, модернізацію підприємств. За останні п'ять років динаміка капітальних інвестицій суб'єктів господарювання енергетичного сектору економіки є неоднозначною. Позитивним є зростання обсягів інвестицій у розвиток підприємств в останні роки, а негативним – існування кількісних розривів між фактичними та плановими показниками інноваційного розвитку суб'єктів господарювання енергетичного сектору економіки, при чому на користь останніх. Однак, незважаючи на таку ситуацію, загальна динаміка планових та фактичних коефіцієнтів інноваційного розвитку енергетичних підприємств знаходиться у тренді зростання.

5. Ґрунтовному дослідженню факторного простору забезпечення інноваційного розвитку підприємств енергетичного ринку сприяють методи кореляційно-регресійного аналізу. В якості факторних ознак розглянуто коефіцієнти інноваційного розвитку (зокрема, реконструкції ліній електропередач; модернізації обліку електроенергії; реконструкції і модернізації програмних систем; оновлення засобів диспетчерсько-технологічного управління; модернізації засобів комп'ютеризації та програмного забезпечення; оновлення обладнання, приладів та інструментів для випробування і ремонту), що безпосередньо впливають на процес енергопостачання енергоресурсів та послуг і характеризують рівень капітальних інвестицій за відповідними напрямками у загальній структурі інвестиційної програми. Зазначені факторні ознаки не забезпечують достатнього рівня кореляційно-регресійних характеристик. У той же час факторна ознака, яка відповідає загальному коефіцієнту інноваційного розвитку підприємства, забезпечує адекватне відображення інноваційної політики у результатах фінансової діяльності підприємств. Тому даний фактор необхідно враховувати при розробці управлінського інструменту системи інноваційного менеджменту енергетичних підприємств – математичних динамічних моделей, для обґрунтування управлінських рішень здійснення інноваційного розвитку підприємств.

6. Управлінський механізм системи інноваційного менеджменту енергетичних підприємств розроблений із використанням математичних моделей динаміки стану їх фінансової діяльності на основі рівня інноваційного розвитку. Застосування моделей уможливило здійснення прогнозування фінансового стану підприємства на основі управлінських рішень щодо інноваційних витрат. Це, в свою чергу, уможливило управління інноваційним

розвитком підприємств енергетичного ринку за рахунок оптимального розподілу капітальних інвестицій на інноваційні проекти. Розроблений управлінський механізм забезпечує формування ефективної системи інноваційного менеджменту енергетичних підприємств.

7. Для побудови інструментарію системи інноваційного менеджменту підприємств енергетичного ринку доцільно використовувати математичне моделювання. Одним із найбільш ефективних підходів є теоретико-множинний (інтервальний) підхід, в межах якого моделі містять параметри та змінні, представлені у вигляді інтервалів гарантованих чи допустимих значень. Перевагами такого підходу є: можливість отримання адекватних моделей на основі невеликої кількості рядів динаміки в статистичних даних; забезпечення точності моделей в межах присутньої в інтервальних значеннях випадкової похибки та відсутності необхідності попереднього дослідження статистичних характеристик даних.

8. Синтезований інтегральний показник рівня інноваційного розвитку енергетичних підприємств для оптимізації факторного простору формує інноваційну політику підприємства та враховує причинно-наслідкові зв'язки. Використаний метод головних компонент надає більш просту і разом з тим інформативну модель опису інвестиційного розвитку енергетичних підприємств. При цьому одержані моделі описують причинно-наслідкові зв'язки між факторами і виділеними головними компонентами. Розроблений показник може використовуватися для моделювання впливу рівня інновацій на фінансову діяльність енергетичних підприємств, а також дослідження стану їх інноваційного розвитку.

9. Розроблена методика оцінки рівня інноваційного розвитку енергетичних компаній базується на використанні інтегрального показника. На її основі здійснено оцінку та порівняння (рейтингування) рівня інвестиційного розвитку українських енергетичних підприємств, досліджено динаміку інтегрального показника. Результати аналізу стану підприємства на основі наведеної методики можуть слугувати базою для формування інноваційних програм в системі інноваційного менеджменту, що, у свою чергу, уможливує виявлення перспективних тенденцій підвищення рівня інновацій та використання капітальних інвестицій.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Барна С. С. Теоретичні аспекти інноваційного потенціалу підприємства у формуванні стратегії управління. *Економічний аналіз*. 2016. Т. 25. № 2. С. 167–172 (0,6 д. а.).

2. Барна С. С. Системний підхід до організації інноваційного менеджменту енергосервісної компанії. *Економічний аналіз*. 2017. Т. 27. № 3. С. 276–280 (0,6 д. а.).

3. Барна С. С. Сутність інноваційного підходу як об'єкта управління підприємства. *Соціально-економічний розвиток регіонів в контексті міжнародної інтеграції*. 2018. Т. 1. Ч. 1. № 30 (19). С. 56–61 (0,6 д. а.).

4. Барна С. С. Інноваційна діяльність в системі управління енергосервісних підприємств. *Економічний дискурс*. 2019. Вип. 4. С. 79–86 (0,6 д. а.).

5. Barna S., Brych V., Galysh N. Innovations to ensure sustainable economic and social development. *Strategies for sustainable socio-economic development and mechanisms their implementation in the global dimension* : collective monograph / edited by M. Bezpartochnyi, in 3 Vol. / VUZF University of Finance, Business and Entrepreneurship. Sofia (Bulgaria): VUZF Publishing House «St. Grigorii Bogoslov», 2019. Vol. 2. P. 141–148 (0,8 д. а. / 0,3 д. а.; особистий внесок: визначено роль інноваційного потенціалу підприємств у забезпеченні сталого соціально-економічного розвитку).

6. Barna S., Bytsuara L. The mechanism of energy management for enterprise operation. *Europska Veda* (Slovakia). 2020. № 1 P. 83–89 (0,6 д. а. / 0,3 д. а.; особистий внесок: запропоновано підхід до управління інноваційними рішеннями енергетичних підприємств в системі енергетичного менеджменту).

7. Барна С. Концепція управління інноваційним розвитком енергосервісних підприємств. *Інноваційна економіка*. 2020. № 3–4 (83). С. 71–77 (0,6 д. а.).

8. Барна С., Шпак Я. Сучасний стан енергоринку та моніторингу ключових проблем у системі управління інноваціями. *Проблеми економіки*. 2020. № 2 (44). С. 71–81 (0,7 д. а. / 0,4 д. а.; особистий внесок: досліджено динаміку інноваційного розвитку енергетичних підприємств).

9. Barna S., Liakhovych G., Brych V., Halysh N., Kliuchenko A., Sandeep Kumar Gupta. The System of Innovation Management and its Role in the Economic Development of the Energy Service Company. *International Journal of Advanced Science and Technology* (Australia). 2020. № 29(11s). P. 2405–2412. URL: <http://serisc.org/journals/index.php/IJAST/article/view/22657> (індексується в наукометричній базі Scopus) (0,9 д. а. / 0,2 д. а.; особистий внесок: обґрунтовано управлінський механізм системи інноваційного менеджменту енергетичних підприємств).

10. Барна С. С., Брич В. Я. Проблеми інноваційного розвитку енергосервісних підприємств. *Бізнес Інформ*. 2020. № 6. С. 69–76 (0,6 д. а. / 0,4 д. а.; особистий внесок: визначено фактори впливу на рівень інноваційного розвитку енергосервісних підприємств).

11. Барна С. С., Борисяк О. В. Методичний підхід до оцінювання рівня інвестиційного розвитку енергетичних компаній. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. Серія економічна. 2020. Вип. 25. С. 10–17 (0,6 д. а. / 0,4 д. а.; особистий внесок: розроблено методику оцінки рівня інноваційного розвитку енергетичних компаній, яка базується на використанні інтегрального показника).

12. Barna S., Maiboroda M., Brych V., Liakhovych G., Halysh N., Kliuchenko A. Peculiarities of innovation management system in economic growth of

energy-service companies. *Solid State Technology*. 2020. Vol. 63. № 2s. P. 4142–4152. URL: <http://solidstatetechnology.us/index.php/JSST/article/view/2575> (індексується в наукометричній базі Scopus) (0,9 д. а. / 0,4 д. а.; особистий внесок: обґрунтовано сутність інновацій в економічному зростанні енергосервісних компаній).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

13. Барна С., Брич Б., Шпак Я. Енергосервісний ринок в Україні. *Сучасний рух науки* : тези доповідей IX Міжн. наук.-практ. інтернет-конф. (2–3 грудня 2019 року, м. Дніпро). Дніпро, 2019. Т. 1. С. 70–73 (0,2 д. а. / 0,1 д. а.; особистий внесок: визначено фактори розвитку енергосервісного ринку).

14. Барна С., Брич Б., Шпак Я. Нормативно-правова база енергосервісу. *Тенденції розвитку економіки у 2019 році : аналітичний та теоретико-методологічний аспекти* : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції (7 грудня 2019 р., м. Одеса). Одеса: ОНУ імені І.І. Мечникова, 2019. С. 45–47 (0,2 д. а. / 0,1 д. а.; особистий внесок: обґрунтовано передумови до вдосконалення нормативно-правової бази енергосервісу).

15. Барна С. С. Особливості управління інноваційною діяльністю підприємств. *Проблеми та перспективи сучасної науки та освіти* : матеріали Міжн. наук.-практ. конференції (25–26 грудня 2019 р., м. Львів). Ч. 1. Львів: Львівський науковий форум, 2019. С. 13–14 (0,2 д. а.).

16. Барна С. С. Інноваційна діяльність як пріоритет національного розвитку. *Роль інновацій в трансформації образу сучасної науки*: матеріали III Міжн. наук.-практ. конференції (27–28 грудня 2019 р., м. Київ). Київ: ГО «Інститут інноваційної освіти», 2019. С. 136–137 (0,2 д. а.).

17. Барна С. С. Феномен інновацій в економічній літературі. *Становлення нової економіки в сучасних умовах: особливості, напрями та пріоритети* : матеріали Міжн. наук.-практ. конференції для студентів, аспірантів та молодих вчених (29 лютого 2020 р., м. Київ). Київ: Аналітичний центр «Нова економіка», 2020. С. 42–44 (0,2 д. а.).

18. Барна С., Шпак Я. Підходи до визначення інновацій підприємства. *Економічні пріоритети країн в умовах глобалізації* : матеріали Міжн. наук.-практ. конференції (24 березня 2020 р., м. Київ). Київ: Національний університет харчових технологій, 2020. С. 45–47 (0,2 д. а. / 0,1 д. а.; особистий внесок: запропоновано розглядати інновацію як передумову і як результат одночасно).

19. Барна С. С. Термінологічний апарат до вивчення інновацій. *Сучасний стан та перспективи розвитку економіки, обліку, фінансів та права* : Збірник тез доповідей Міжн. наук.-практ. конференції (26 березня 2020 р., м. Полтава). Ч. 3. Полтава: ЦФЕНД, 2020. С. 18–20 (0,2 д. а.).

20. Barna S., Dyvak M., Brych V., Bytsyura L. Conceptual basis of enterprise energy management. *New trends in the economic systems management in the context of modern global challenges* : collective monograph / scientific edited by M. Bezpartochnyi / VUZF University of Finance, Business and Entrepreneurship. Sofia (Bulgaria): VUZF Publishing House «St. Grigorii Bogoslov», 2020. Vol. 2. P. 101–110 (0,8 д. а. / 0,2 д. а.; особистий внесок: запропоновано елементи концепції управління інноваційним розвитком підприємства).

21. Барна С., Брич Б. Інноваційний розвиток енергосервісних компаній: міжнародний аспект. *Розвиток індустрії гостинності та міжнародного бізнесу: сучасний стан і перспективи* : збірник тез доповідей ІХ Міжн. наук.-практ. конференції (22 травня 2020 р., м. Тернопіль). Тернопіль: ТНЕУ, 2020. С. 131–133 (0,2 д. а. / 0,1 д. а.; особистий внесок: визначено сутність інноваційного розвитку підприємства як безперервного процесу акумуляції ресурсного потенціалу).

АНОТАЦІЯ

Барна С. С. Управління інноваційним розвитком підприємства. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Західноукраїнський національний університет Міністерства освіти і науки України, Тернопіль, 2020.

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та подано практичні рекомендації щодо управління інноваційним розвитком підприємства. Проведено теоретичне узагальнення концептуальних підходів до інноваційного розвитку і використання інноваційного потенціалу підприємства, розкрито інноваційний потенціал підприємства у формуванні управлінської стратегії. Сформовано систему інноваційного менеджменту та визначено її роль у економічному розвитку підприємства.

У роботі проведено оцінювання інноваційного розвитку підприємств України на прикладі обленерго та факторний аналіз інноваційного розвитку підприємств енергетичного ринку, доведено необхідність моніторингу сучасних тенденцій інноваційного розвитку підприємств.

Сформовано підходи до розробки концепції управління інноваційним розвитком енергетичних підприємств. Запропоновано динамічну модель управління інноваційним розвитком підприємств енергетичного ринку. Удосконалено методику оцінки рівня інноваційного розвитку енергетичних підприємств, який базується на використанні інтегрального показника.

Ключові слова: інноваційний розвиток, інноваційний потенціал, факторний аналіз, концепція управління, динамічна модель, енергетичні підприємства.

АННОТАЦИЯ

Барна С. С. Управление инновационным развитием предприятия. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Западноукраинский национальный университет Министерства образования и науки Украины, Тернополь, 2020.

В диссертации осуществлено теоретическое обобщение и представлены практические рекомендации по управлению инновационным развитием предприятия. Проведено теоретическое обобщение концептуальных подходов к

инновационному развитию и использования инновационного потенциала предприятия, раскрыто инновационный потенциал предприятия в формировании управленческой стратегии. Сформирована система инновационного менеджмента и определена ее роль в экономическом развитии предприятия.

В работе проведена оценка инновационного развития предприятий Украины на примере облэнерго и факторный анализ инновационного развития предприятий энергетического рынка, доказана необходимость мониторинга современных тенденций инновационного развития предприятий.

Сформированы подходы к разработке концепции управления инновационным развитием энергетических предприятий. Предложено динамическую модель управления инновационным развитием предприятий энергетического рынка. Усовершенствована методика оценки уровня инновационного развития энергетических предприятий, основанный на использовании интегрального показателя.

Ключевые слова: инновационное развитие, инновационный потенциал, факторный анализ, концепция управления, динамическая модель, энергетические предприятия.

ABSTRACT

Barna S. S. Innovative Development Management of an Enterprise. – On the rights of the manuscript.

Dissertation for the Degree of Candidate of Economic Sciences in specialty 08.00.04 – Economics and Enterprise Management (by type of economic activity). – West Ukrainian National University of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Ternopil, 2020.

The dissertation is devoted to the development of theoretical and methodological foundations for innovative development management of an enterprise and practical recommendations for their implementation. The theoretical generalization of conceptual approaches to innovative development as an object of enterprise management and the use of the enterprise innovative potential are carried out. It has been proven that innovation in an enterprise is viewed as a result, process, product or service. It was found that innovative development is important at all levels of the economy, and at the macro level, national priorities for innovative development and the creation of a state organizational and economic system for innovative processes managing are identified according to the structure of their use.

The concepts “innovation”, “innovative development” and “innovative potential” are distinguished in the dissertation. For this, a logical model has been formed that distinguishes between these concepts: innovation is a process, innovative development is a result; innovative potential is an undisclosed reserve; innovative attractiveness is an additional result.

The components of the innovation management system and its role in the economic development of an enterprise are determined. It is proposed to distinguish between the concepts of “management strategy of the innovative activity of an

enterprise” (as a reflection of the management system capabilities of an innovative enterprise) and “innovative management strategy of an enterprise” (as a source of management system modernization).

An assessment of the innovative development of Ukrainian enterprises using the example of energy production companies and the innovative development factor analysis of enterprises in the energy market has been done. The dynamics of planned and actual coefficients of innovative enterprises in the energy sector of the economy has been established. In order to determine the resulting features, which served as an indicator of the successful implementation of innovative activities, the analysis of financial performance indicators, in particular total income and profit, was carried out. The net financial result – profit was used as a resultant feature.

The monitoring of modern trends in the innovative development of energy enterprises was carried out and the problems of innovative development of energy enterprises were identified. It has been found that the management of innovations at energy enterprises is accompanied by a number of barriers, which are defined as exogenous and endogenous, the first of which are associated with the internal management difficulties. It has been revealed that the absence of an established strategy for managing an energy enterprise and an unconsolidated position regarding the top management general vision of achieving the final result are decisive and require increased attention to prevent the accumulation of managerial conflicts. Another drawback in the internal management system of energy enterprises is the lack of activities long-term planning.

Approaches to the management concept advancement of innovative development of energy enterprises have been formed. It is outlined that an important conceptual provision that determines the innovative development level of energy enterprises is the real novelty of technological and organizational solutions.

The management mechanism of an innovative management system of enterprises has been improved using dynamics mathematical models of financial activity state of energy enterprises based on the management of the innovative development level. It has been established that the use of models makes it possible to predict the financial condition of an enterprise on the basis of management decisions on innovative costs, which ensures an innovative management system formation. It can also be considered as a separate management mechanism in the innovation management system.

Methods of constructing an integral indicator of the innovative development level of energy enterprises based on factor space optimization, forming the innovative policy of the enterprise and taking into account its cause-and-effect relationships, are applied. A toolkit is proposed for the implementation of a strategy for innovative development of energy enterprises based on dynamic interval models of innovative development management of enterprises. The methodology for assessing the level of innovative development of energy enterprises, based on the use of an integral indicator, has been improved. This indicator made it possible to assess and compare (rank) the investment development of energy enterprises for a certain period.

Key words: innovative development, innovative potential, factor analysis, management concept, dynamic model, energy enterprises.

Підписано до друку 19.11.2020 р.
Формат 60x90/16. Гарнітура Times.
Папір офсетний. Друк на дублювальній машині.
Умов. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 1,0.
Зам. № А036-20. Тираж 150 прим.

Видавець та виготовлювач
Західноукраїнський національний університет
вул. Львівська, 11, м. Тернопіль 46009

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців ДК № 3467 від 23.04.2009 р.*

Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ЗУНУ»
вул. Бережанська, 2, м. Тернопіль 46009
тел. (0352) 47-58-72
E-mail: edition@tneu.edu.ua